

DESPRE PULS & FOC

Știu că dă prost (sau, citînd-o pe poetă, *nu e de bonton*) să te autocitezi, dar așa cum am scris mai demult, asumîndu-mi fiecare cuvînt, despre volumul *Hiatus* al Mariane Codruț*, sînt convins că ceea ce am scris atunci se aplică perfect și la cel mai recent volum al poetei: „Mariana Codruț este – și știe foarte bine acest lucru – o poetă mult subevaluată. Cartea de față o spune limpede, în două feluri: o dată prin selecția referințelor critice, o dată prin multele, variatele, puternicele glose pe marginea marginalității asumate și a singurătății ce decurge de aici. Ea mai este și o persoană care se ia foarte în serios, atît în planul poeziei, cît și în cel etic”.

Deci, interiorizînd o mai veche observație ironică a lui Alexandru Cistelean, am început prin a-mi face temele, citind, cît am apucat, cronicile la această carte: mi s-a confirmat impresia inițială că avem de-a face cu o carte de excepție a unei poete de excepție.

Cîteva observații, la fel de categorice ca tonul general al cărții: punînd laolaltă titlul însuși al cărții, *pulsul nu poate fi minimalist*, și titlul unei secțiuni, *natura nu e bovarică*, atunci putem zice nu e vorba de o asumare a realității, în primul caz, ci de o (încercare de) impunere a unei viziuni etice asupra acesteia. Dacă *natura nu e bovarică*, lucru cu care nu pot să nu fiu de acord, atunci ea nu face nici excese: caută (și găsește) echilibrul, chiar dacă acesta se schimbă în permanență. Pulsul, ținînd de natură, *este* minimalist: valoarea sa este cea minimă, adică optimă, pentru desfășurarea diferitelor activități ale organismului. De asemenea, formularea are în spatele ei o opoziție, nenecesară, aș zice, între *existențial* și *tehnică*. În absolut, nici una dintre ele nu funcționează fără cealaltă; în lumea reală, ele coexistă, în proporții diferite – în mod ideal, ele ar trebui să se echilibreze la mijloc și să se transforme, cînd e nevoie, una în cealaltă, ca în relația dintre *yin* și *yang*. Îi înțeleg reacția polemică față de, să zicem, o modă artistică, dar lucrurile ar trebui privite mai nuanțat, mai în relativitatea lor: *minimalism* ar putea însemna, într-o viziune asiatică, pe care mi-o asum, o încercare de armonie cu lumea, umană și non-umană, o tentativă de a obține *maximum de eficiență cu minimum de efort*, o încercare de a te descurca cu ce ai la îndemînă, de folosire a flexibilității și nu a forței. Și vorbesc aici nu de o modă culturală, ci de o înțelegciune milenară, care nu ne e străină, și cu care lumea noastră tradițională are o mulțime de lucruri în comun. Pînă la urmă, e vorba tot de o opțiune existențială. Doar că tehnica e integrată, în așa fel încît pare naturală.

În plus, opoziția *puls / minimalism* poate fi interpretată ca folosire a naturii, prin anterioritatea ei, ca argument

împotriva culturii, întotdeauna derivată, secundară, mai puțin importantă. Ce uităm adesea e că natura nu e altceva decît un produs al culturii: în momentul în care devine conștientă de sine, ea devine cultură. Putem de asemenea să luăm pulsul, prin asocierea cu sîngele, lichidul vital cel mai important, și cu inima, motorul care îl face să circule, în sensul de patos, pasiune, ca garanție a autenticității. Ceea ce ne spune mai mult ceva în legătură cu persoana, nu cu cauza pe care o îmbrățișează: cele mai opuse cauze, nu toate bune, nu toate rele, au de partea lor persoane la fel de pasionate.

Patosul (sau *patetismul*), invocat mai sus, implică plasa-re, conștientă sau nu, într-o poziție vulnerabilă: arăți ce te doare, ce-ți lipsește, invitînd astfel, de cele mai multe ori, agresiunea, căreia ești capabil (sau nu) să-i faci față. Ceea ce Mariana Codruț își asumă cu seninătate. Oricum, cu cîtă seninătate poate invoca o ființă umană obișnuită, fragilă și puternică, asumîndu-și libertatea și opțiunile ce decurg de aici: „de ce-i de bonton/ ideea că în artă nu mai sînt de bonton intensitatea/ și pathosul (cînd sus-amintiții naivi cred că a trăi/ fără pasiune și credință-n ce faci, fără sinceritate/ și devotament, fără momente de iubire intensă,/ chiar ură, e pururea o jignire la adresa vieții vii/ și a lui Dumnezeu deopotrivă)...”

Una din consecințele acestei opțiuni e marginalitatea, cum am spus, demult asumată, din care poeta își face un stindard pe care îl desfășoară cu mîndrie: „cum nimănui nu-i plac/ rebelii și nebunii, vei fi împins/ încet dar sigur spre margine,/ tot spre margine. nu dispera:/ drept preț al libertății dobîndite,/ poți contempla nestingherit/ noapte și zi corola trandafirului”. Sfidarea, asumarea singularității, un cuvînt care trebuie repetat insistent (*ce spui, Doamne, tuturor*), înseamnă transcenderea opoziției literatură (sau artă în general)/ viață: ele devin unul și același lucru; moartea reală (a individului) și cea simbolică (a artistului în operă) sînt acceptate firesc: „sînt aici. cu un copac de cristal în piept./ și ce dacă voi spuneți/ că arta înaltă nu mai este inima lumii,/ că în inima lumii Dumnezeu a murit?/ cu un copac de cristal în piept / eu merg înainte spre moarte”. Ori perpetua opoziție (*în perpetuu vagabondaj*). Laconic spus, „mereu împotriva înot/ mereu și împotriva mea”. Mai departe: autenticitatea trăirii funcționează pînă la cuvinte. Acestea, în momentul în care au apărut în minte, au mai fost spuse, în aceeași configurație sau una asemănătoare, deja de milioane de ori. Deci ajungem tot la tehnică, sau la retorică, sau la artificiu. E drept, le putem reduce: tăind din ele *maximum*, ajungem să le folosim *la minimum*. Dar, chiar și mai mult decît rezidual, tehnica, retorica continuă să existe.

Poezia este reîntoarcere la origini, orice ar însemna acest lucru. Mai întâi, originile anatomo-fiziologice, deci naturale în sens literal; vorbim de instaurare, de o reafirmare a firescului: *poezia vine din sex*. Indiscutabil. Un lucru atât de obișnuit, de firesc, de banal încât toată lumea îl uită. Îl trece cu vederea. Și atunci el trebuie spus, răspicat: „poezia cu majusculă/ vine din sexul poetului/ – rădăcina care-l susține/ hrănește și adună din bucați/ ca el să poată spune/ din toți rărunchii/ lucrurilor pe nume”.

Apoi originile mitice: „ce poate fi mai nebunesc/ decât poezia invincibilă a lumilor/ clădite pe creștetul unui zeu/ cu care el a deflorat la naștere/ sexul mamei sale”, ori cele ce țin de elemente, în cazul nostrul *focul*, care „se cheltuieste fără precauție/ se dăruie fără calcul/ ignorând cu desăvârșire prezența altcuiva/ ori singurătatea desăvârșită”, fiind, în același timp, o expresie a necesității sacrificiului pentru un câștig cât de mic, cât de nestatornic: „doar când s-au stins și ele [*scînteile* dintr-un vers anterior, n.n., R.B.] întunericul năvălește peste tine/ cu frica/ și legiunea de copii făcuți cu ea”.

O trăsătură semnificativă, cel puțin în ceea ce mă privește, a poeziei Marianei Codruț e că îmi evocă mari poeți din literatura lumii. Nu contează că, de exemplu acum, afectiv sînt de partea lui Seferis, mai apropiat temperamentului meu – jocul are loc la cel mai înalt nivel, iar dialogul e de la egal la egal:

„Ne spuneau: veți învinge când vă veți supune./ Ne-am supus și am găsit cenușa./ Ne spuneau: veți învinge când veți iubi./ Am iubit și am găsit cenușa./ Ne spuneau: veți învinge când veți lăsa astă viață./ Am lăsat-o și am găsit cenușa.

Am găsit cenușa. Rămîne să regăsim viața noastră, acum cînd nimic nu mai avem. Îmi închipui, acel care viața va regăsi-o în afara atîtor hîrtii și sentimente, atîtor lupte și învățături, va fi unul ca noi, doar cu memorie mai bună. Noi ne amintim încă ceea ce am dat; el își va aminti doar ce a obținut după fiecare ofertă. Căci ce poate să-și amintească o flacăra? De-și amintește mai mult decât trebuie, se stinge. De-și amintește mai puțin decât trebuie, se stinge. De ar putea să ne învețe, cînd se aprinde, să ne amintim cu măsură!”

(Ghiorghios Seferis, *Di Stratis corăbierul descrie un om*)

Ca să citez alt poet, Adam Puslojić, cu care în teorie pot fi de acord, nu și în practică: „FII ÎNȚELEPT: FII NEÎNȚELEPT/ DACĂ NU-ȚI PIERZI TOTUL, TOTUL TE VA PIERDE”. Mariana Codruț face parte din *această* echipă poetică.

După cum spune, *frumusețea e o agresiune* („toți sîntem egali în fața frumuseții./ da în somnolenta pace cotidiană/ ea – ca și libertatea – e o agresiune:/ vîrful de oțel al unei lănci/ împlîntate în inima păcii cotidiene”); sau, într-un mult-citat poem, „poezia e șoc/ precum crima adolescentului din vecini / pe care nu-l credeai în stare de crimă./ gesturi ca oricare cuvinte de fiecare zi/ chiar puțină frondă. ei da nimic anormal! și brusc *toporul decapitînd obișnuința*”.

Adică, o instaurare prin cuvinte a firescului chiar acolo unde nu pare că ar avea ce căuta. Șoc, dar, într-un fel, și antidot în fața acestuia. Poezia devine un vaccin în fața realității, provocînd reacții adverse, e drept, dar imunizînd ființa în fața unei realități mult mai agresive.

Avem o poetică totuși contradictorie (sau, în orice caz, tensionată), prin lupta dintre impulsul spre elementar și încercarea de control rațional; nu abandonarea în mîna viziunii, văzută ca o *bîiguială oraculară*, contează, ci *claritatea*, situată undeva între rațiune și intuiție. Găsim și versuri pur și simplu frumoase și triste, ca și cum cele două, frumusețea și tristețea s-ar susține reciproc, s-ar hrăni una din cealaltă: „auzi vîntul sbuciumînd copacii./ sigur el naște ideea: de ești, viața ta/ e doar intervalul necesar să te obișnuiești/ cu gîndul (nostalgic distrugînd frumusețea)/ că vei muri. restul e iluzie// [...] și, iată, sub straturi de umbră și negare,/ mistica vieții are flacăra tot mai decisă iar/ frumusețea conviețuiește în pace cu moartea./ umăr la umăr merg frumusețea și moartea/ (amîndouă curate ca fagurii de albine),/ tijelor clătinate de vînt se ating./ polenul din cupele-adînci se amestecă și.../ și sîngele urcă iar în inima ta”.

Natura nu e bovarică e un titlu cumva de la sine înțeles – copilărie, natură, inocență: un paradis recuperat din amintiri; în poemul care dă titlul secțiunii, apropierea de Emily Dickinson mi se pare vădită. Diferența e între o poetă care chiar trăiește în natură și una care se regăsește în imaginea acesteia: „toți își vorbesc limba maternă firesc, natural,/ cu măreție, noi de ce n-am face la fel?”. O altă referință care îmi vine în minte e *Keep in your heart the journal nature keeps* (Conrad Aiken, să nu uităm, e cel care a editat poezia lui Emily Dickinson).

O poezie mai puțin aspră, mai puțin rugoasă; tristețea s-a sublimat, expresia e adusă un pas mai în față, mai aproape de existențialul care domină volumul, și e dominată de o percepție genuină, de un ochi inocent: „și noi îndurăm atîta frumusețe/ neștiutori, fără să ne smintim”.

Libertate, moarte, elementar: „dacă n-aș conviețui cu gîndul la moarte/ ca la un bărbat niciodată întîlnit...” „cîinii simt cînd înfrunți gîndul/ că există un singur obstacol/ în fața libertății: tu însuși”, „mă izolez să-i aud povestea mirabilă./ el nu poate fi minimalist, doar vorbește/ despre atîtea lucruri majore: iubire,/ singurătate, noapte, zi...” (*pulsul e o lentilă care narează*), pentru a încheia, din nou, cu elementul foc: „porumbelul împiedicat în ghetrele albe/ țîșnește razant deasupra nisipului,/ cu inima-n flăcări”.

În final, fundamentarea în corp, ultima noastră redută, partea noastră materială: „poezia e verticala sîngelui tău vizionar”. O poezie care pornește de acolo, înfruntă toate limitele și se întoarce acolo.

*Mariana Codruț, *Pulsul nu poate fi minimalist*, Editura Paralela 45, Pitești, 2019.